

НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
СЕКЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Матеріали XXI міжнародної
науково-практичної конференції

15–16 листопада 2023 р.

м. Київ

НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
СЕКЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Матеріали
XXI міжнародної науково-практичної конференції
15–16 листопада 2023 р.

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНІ СЛОВА	4
СПІЛЬНИМИ ЗУСИЛЛЯМИ НАБЛИЖАЄМО ПЕРЕМОГУ	7
Остапенко Тетяна	
БІБЛІОТЕКИ МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОЇ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ: РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТУВАННЯ У 2022 ТА 2023 РОКАХ	10
Киричок Ірина	
НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ВИДАННЯ З ПРОБЛЕМ СТАНУ ДОВКІЛЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ В ФОНДАХ ННМБУ: 2014–2023 рр.	14
Пасько Ірина	
ІНФОРМАЦІЙНІ СЕРВІСИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ НАУКОВІЙ МЕДИЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ	16
Мусієнко Тетяна	
ДОСВІД СТВОРЕННЯ ХАБУ ЦИФРОВОЇ ОСВІТИ У НАУКОВІЙ МЕДИЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ ЧЕРКАСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ	20
Діхтярук Ліліана	
СТРАТЕГІЇ БІБЛІОТЕК: НЕОБХІДНІСТЬ РОЗРОБЛЕННЯ І ВАЖЛИВІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ	22
Солоїденко Галина	
ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ НААН ПІД ЧАС ВІЙНИ: НОВІ РЕАЛІЇ, НОВІ ПРІОРИТЕТИ	24
Татарчук Людмила	
ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СУПРОВІД НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПИТАНЬ МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬК В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	26
Самчук Лариса	
ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У ПОДОЛАННІ ВИКЛИКІВ ВІЙНИ 2022–2023 рр.	29
Кірішева Олена	
НАУКОВО-МЕТОДИЧНА РОБОТА У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ	34
Клименко Оксана, Сокур Олена	
ЛІКАРІ ГАЛИЧИНИ. ДОКТОР ТЕОДОЗІЯ ТУНА–НАДРАГА	36
Надрага Марта	
РОБОТА З ФОНДАМИ МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК В КОНТЕКСТІ «СТРАТЕГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ»	38
Науменко Світлана	
РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ БУКОВИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В ДОПОМОГУ НАУКОВЦЮ	40
Кіселиця Ганна	
ІМІДЖ ТА ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНЦІЇ БІБЛІОТЕКАРЯ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ . . .	42
Васюха Людмила, Гетманчук Вікторія, Васькевич Ангеліна	
ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ БІБЛІОТЕКОЮ: ОБРАЗ СУЧАСНОГО КЕРІВНИКА	44
Кулієва Тамара	
АКТУАЛЬНІСТЬ МЕДІАІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ПДМУ	47
Боровик Ольга, Шишова Галина	
ПРОМОЦІЯ ЗДОРОВ'Я: ПРОЄКТИ І ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ	50
Кирий Світлана	
МАЙБУТНЄ УКРАЇНСЬКИХ БІБЛІОТЕК: АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТА КОНТРАВЕРСІЙНІ РОЗДУМИ . . .	52
Бондарчук Ярослава	
ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКИХ АКУШЕРСЬКИХ ШКІЛ ЗА КНИГАМИ З ФОНДУ РІДКІСНИХ ВИДАНЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ВНМУ ІМЕНІ М. І. ПИРОГОВА	54
Щукіна Лариса, Мельник Майя	

ВІДДІЛ МЕДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОУНБ В УМОВАХ ВІЙНИ	58
Козак Ірина	
ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВІ СИСТЕМИ НА САЙТІ БІБЛІОТЕКИ БУКОВИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	60
Гімчинська Олена	
ДОСТУП ДО СВІТОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВІТЧИЗНЯНОЇ МЕДИЦИНИ НАУКОВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ	62
Панфілова Алла	
БІБЛІОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК СКЛАДОВА МЕДИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА	65
Смольницька Валентина, Мельничук Ірина	
ПРО РОЛЬ ЖІНОК В ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ МЕДИЦИНИ	67
Харченко Валентина	
ДУХОВНА ГАРМОНІЯ ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ ПРОФЕСОРА ЄВГЕНА ТИМОФІЙОВИЧА СКЛЯРЕНКА	71
Немирович–Булгакова Оксана	
ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИВАТНИХ КОЛЕКЦІЙ ВІДОМИХ ВЧЕНИХ-МЕДИКІВ У ФОНДАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ	74
Правоверова Лілія	
ЕВОЛЮЦІЯ ФУНКЦІЙ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ЗДМФУ ТА ЇЇ РОЛЬ У СУЧАСНОМУ УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ	77
Катаннікова Анастасія, Тюркеджи Наталія	
ПЕРІОДИЧНЕ ВИДАННЯ ДЛЯ ПУБЛІКАЦІЙ МЕДИКАМ	79
Полякова Олена	
ІМІДЖЕВИЙ РЕЙТИНГ БІБЛІОТЕКИ ДУ «ІНСТИТУТ ПАТОЛОГІЇ КРОВІ ТА ТРАНСФУЗІЙНОЇ МЕДИЦИНИ НАМН УКРАЇНИ»	82
Сільник Лариса, Тарасюк Олександра, Примак Софія, Новак Василь	
УЧАСТЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ В ПІДГОТОВЦІ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ В ДУ «ІНСТИТУТ НЕЙРОХІРУРГІЇ ІМЕНІ АКАД. А. П. РОМОДАНОВА НАМН УКРАЇНИ»	84
Кричун Світлана	
ВІЙСЬКОВА МЕДИЦИНА В ННМБУ: ОСТАННІ НАДХОДЖЕННЯ ДО ФОНДІВ БІБЛІОТЕКИ	86
Бондар Людмила	
ПРАКТИКА СТВОРЕННЯ НОВОГО РЕПОЗИТАРІЮ	88
Шкода Юрій	
ВИДАТНИЙ ПОЛЬСЬКИЙ ЛІКАР, ЗАСЛУЖЕНИЙ ПРОФЕСОР, БЛИСКУЧИЙ ВЧЕНИЙ АНДЖЕЙ ЩЕКЛИК	90
Шарий Оксана	
ІСТОРІЯ ЗАСНУВАННЯ ТА РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ В СТАНОВЛЕННІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ КЛІНІЧНОЇ ЛІКАРНІ «ФЕОФАНІЯ»	92
Фесюк Леся	
ПРЕЗЕНТАЦІЇ, ЯКІ ПРОЗВУЧАЛИ НА КОНФЕРЕНЦІЇ, АЛЕ НЕ УВІЙШЛИ ДО МАТЕРІАЛІВ КОНФЕРЕНЦІЇ	94

МАЙБУТНЄ УКРАЇНСЬКИХ БІБЛІОТЕК: АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТА КОНТРАВЕРСІЙНІ РОЗДУМИ

Бондарчук Ярослава

завідувачка науково-методичного відділу
Наукової бібліотеки імені Гордія Палія Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова,
м. Вінниця

Анотація. У статті висвітлено основні тенденції розвитку бібліотек в умовах сучасних зовнішніх та внутрішніх факторів. Розглянуто ключові контраверсійні питання цих напрямів та обґрунтовано всі за і проти.

Ключові слова: цифрові послуги, бібліотека ВНМУ імені М. І. Пирогова, історія медицини Вінниччини, електронні ресурси бібліотек, школи медійної грамотності.

Впродовж останніх років бібліотеки під впливом низки зовнішніх факторів зазнали чимало функціональних змін. Пандемія COVID-19 стала основним поштовхом до перетворень, які сформували нові виклики та інший погляд на майбутнє та потреби бібліотек.

Перше, на що звернула увагу фахова спільнота – це зростання фактора переходу до цифрових послуг та організації онлайн-доступу до них. Звісно, робота бібліотек у напрямі створення електронних бібліотечних ресурсів почалася задовго до пандемії, а поширення інфекції та протиепідеміологічні заходи лише прискорили цей процес.

У проєкті «Цифрова адженда України – 2020» в розділі основні принципи політики «цифровізації України», «Цифровий кодекс» принципом № 1 визначено, що «цифровізація» України має забезпечувати кожному громадянину рівні можливості доступу до послуг, інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Принцип № 2 визначає, що «цифровізація» має бути спрямована на створення переваг у різноманітних аспектах повсякденного життя [<https://uccs.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>].

У розрізі діяльності публічних та університетських бібліотек ці два принципи можна інтерпретувати як інструмент отримання необхідної інформації, перебуваючи в будь-якому куточку світу задля досягнення цілей читача, пов'язаних з особистим розвитком та навчанням.

Оскільки під час COVID-19 деякий період бібліотеки не здійснювали обслуговування користувачів, наявність значної кількості електронних ресурсів могла б дозволити обслуговування читачів без затримок та незручностей. Для більшості бібліотек України це виклик, адже така діяльність потребує значного фінансування в цифрові технології. Що ж стосується університетських бібліотек, тут на допомогу при-

ходять наукові та освітні ресурси відкритого доступу (міжнародні ресурси, відкриті репозиторії, українські наукові ресурси та ін.).

Студенти, викладачі та науковці бібліотеки ВНМУ імені М. І. Пирогова мають можливість користуватися віддаленим доступом до фахових Міжнародних онлайн-ресурсів, зокрема, ScienceDirect, Research4Life, McGraw Hill. Королівський Коледж Хірургів Единбурга (Великобританія), один із самих відомих хірургічних навчальних закладів Європи, надав онлайн-доступ до всіх навчальних матеріалів терміном на один рік.

У час пандемії та наразі в період повномасштабної війни можливість безкоштовно користуватися світовою інформацією надзвичайно важлива. Це особистий розвиток та вдосконалення, це знання про стан світової фахової науки, це розуміння сучасних досягнень медицини та напрямів, які розвиваються у світі.

Бібліотека університету забезпечує технічну підтримку та науковий супровід роботи з міжнародними навчальними платформами та базами. Фахівці інформують читачів стосовно усієї необхідної інформації, займаються реєстрацією навчального закладу на базі навчально-освітніх майданчиків та ін.

Крім складностей, що виникають стосовно питання фінансування цифрових технологій, є ще один проблемний фактор, а саме розвиток та володіння цифровими навичками.

«Цифрова адженда України» в розділі «Підхід ЄС до розвитку «цифрових» навичок, «цифрової» грамотності» визначає 5 блоків компетенцій (інформаційна грамотність та грамотність щодо роботи з даними, компетенції та взаємодії, цифровий контент, безпека та вирішення проблем) та 21 компетенцію важливих вмінь, що до них входить [<https://uccs.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>].

Аналізуючи цей матеріал, цілком зрозумілим є те, що крім вмінь спілкуватися через використання цифрових тех-

нологій, ділитися інформацією, створювати цифровий контент та покращувати його задля створення нового контенту та ін. бібліотекаряю необхідно буде володіти вміннями програмування, написання власних кодів, вмінням розв'язувати технічні проблеми програмного забезпечення, комп'ютерної техніки та ін. Доцільно зазначити, що наразі бібліотеки не мають достатньої кількості фахівців з таким кадровим потенціалом. Тому до питання розвитку «емоційного інтелекту» додається напрям розвитку «цифрового».

Впродовж останніх років бібліотека університету активно підвищує рівень цифрового громадянства, цифрової креативності у своїх працівників. Зокрема, в рамках діяльності МО бібліотек ЗВО м. Вінниці відбулося чотири бібліотечних школи медійної грамотності. Спектр занять стосувався етичного та безпечного використання технологій, захисту авторського права та відповідального використання творів інтелектуальної власності, організації практичних тренінгів з приводу вивчення онлайн-інструментів з використанням сучасних цифрових тенденцій та технологій.

Звісно, доступ до цифрового контенту та віддалених послуг є зручною тенденцією майбутнього. Тому ще одне важливе питання стосується компетентностей в темі ліцензійного використання електронного контенту та оцифрування вже наявних друкованих матеріалів без порушень авторського права.

Фахівці бібліотеки ВНМУ здійснюють оцифрування краєзнавчих матеріалів задля збереження історії медицини Вінниччини, представляють цей доробок у мережі «Інтернет» з дотриманням усіх правил захисту інтелектуальної власності. Повнотекстова краєзнавча інформація доступна з фахових періодичних видань університету. Для прикладу, історичний шлях розвитку університету представлений у газеті колективу ВНМУ «Молодий медик». Матеріали з видання доступні до завантаження читачам через електронний каталог.

Повнотекстові навчальні матеріали також представлені в університетському репозиторії відповідно до «Авторського договору про передачу невиключних прав на використання твору».

Також в університетській бібліотеці здійснюється перевірка наукових робіт на плагіат. В залі електронної інформації облаштовано автоматизоване робоче місце для здійснення цієї роботи з допомогою сервісу Unicheck.

Важлива та цікава тенденція, що рухає майбутнє бібліотек полягає у зростанні очікувань користувачів, на яке впливає якість та сервіс різних компаній та ресурсів, якими вони користуються. Тобто розвинуті приватні та державні проекти формують високий рівень очікувань. Читач, перебуваючи в бібліотеці, підсвідомо вимагає високої якості обслуговування.

Зростання очікувань читачів впливає на те, в який спосіб вони хочуть взаємодіяти з бібліотекою. В цьому аспекті все більше уваги зосереджено на бажанні читачів переходити на цифрові послуги та віртуальний варіант доступу до інформації.

На сучасному етапі наші бібліотеки здатні підтримувати рівень очікування в питанні здійснення швидкого, зручного способу пошуку інформації, яка буде повністю відповідати потребам та інтересам користувачів. У більшості сучасних бібліотек, відвідуючи будь-який відділ або ж самостійно користуючись спеціальними інтерактивними системами, читач має можливість перевірити, що має бібліотека за його запитом.

Читач бажає швидко та легко знайти інформацію, яка його цікавить, у будь-якому просторі, на будь-якому пристрої, у будь-якому форматі. Тому важливо, щоб бібліотеки мали спектр цих можливостей в ресурсах здійснення своєї бібліотечно-інформаційної діяльності.

Для задоволення сервісних потреб читача у бібліотеці ВНМУ працює сайт, електронний каталог, електронна довідка, ведуться офіційні сторінки в соціальних мережах. Студентська молодь активно використовує платформи соціальних мереж для уточнення різної інформації стосовно роботи бібліотеки.

Третя тенденція пов'язана з обмеженням бюджетного використання через фінансові кризи, пандемії, воєнні конфлікти та ін. Хоча українські реалії свідчать про те, що низький рівень фінансування бібліотек спостерігався й до пандемії та повномасштабної російсько-української війни. Публічні та університетські бібліотеки все ж були змушені виправдовувати свою цінність та значення для громади й суспільства.

Постає два цікавих питання. Одне стосується збільшення вимог до навиків та компетентностей бібліотекаря за низьку заробітну плату. Інше стосується оптимізації робочих місць з допомогою глобальної автоматизації та використання технологій штучного інтелекту. Своєю чергою для економік країн – це глобальна міра економії через скорочення робочих місць, з іншого боку такий механізм допомагатиме в аналітичній, управлінській та плановій діяльності бібліотечної роботи.

Наразі наша країна переживає події війни. Питання фінансування бібліотечної галузі не на часі. Після Перемоги обравши шлях європейського розвитку та аналізуючи стан культурних індустрій розвинутих країн глобальна автоматизація галузі може не потребувати кількості робочих місць, яку маємо наразі.

Четвертий елемент полягає в демонстрації цінностей бібліотеки. Оскільки бібліотеки працюють в інформаційному просторі, що невпинно розвивається, вони потребують сучасних інструментів, які допоможуть швидко адаптуватися до реалій сьогодення, щоб бути корисними та ефективними.

Університетська бібліотека ВНМУ в цьому напрямі має гарне технічне оснащення. Для задоволення інформаційних потреб студентів працює зал електронної інформації, який облаштовано 30-ма автоматизованими робочими місцями з доступом до мережі Інтернет.

В період пандемії та в час війни бібліотека ВНМУ відчувала значення своєї цінності через фідбек від своїх читачів. Студенти університету та учасники творчої студії «Вежа», зберігаючи традицію щотижневих зустрічей, об'єднувалися разом в онлайн-режимі. Після відновлення процесу очного навчання із радістю повернулися в стіни улюбленої бібліотеки й з особливим піднесенням почали ще більше розвивати власні творчі здібності. Студенти навчального закладу з радістю заповнили свої улюблені бібліотечні простори у читальному залі, коворкінг-центрі, затишні місця для роботи в рекреаційній зоні тощо.

Перші складні випробування сучасності, якими стали коронавірусна пандемія та війна, продемонстрували важливість бібліотек в житті суспільства. Бібліотеки стали стійкішими до викликів сьогодення й готові не лише приймати інновації, а й бути центрами їх створення та поширення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Проект Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020) Концептуальні засади (версія 1.0). Торгово-промислова палата України : вебсайт. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 22.02.2023).